

TÜRKİYE VE AB ENERJİ PİYASALARINDA YAŞANAN SERBESTLEŞTİRME, ÖZELLEŞTİRME SONUCUNDA GELİNER DURUM, MEVCUT REKABET ORTAMI VE BUNDAN SONRA YAPILMASI GEREKENLER

Yeşim AKCOLLU

Rekabet Uzmanı, Rekabet Kurumu, yakcollu@rekabet.gov.tr

Özet Bildiri

2001 yılında yürürlüğe giren Elektrik Piyasası ve Doğal Gaz Piyasası Kanunları söz konusu piyasaların serbestleştirilerek rekabete açılmasını öngörmesine rağmen şu ana kadar amaçlanan noktaya gelinebemiştir. Bazı elektrik üretim tesislerinin ve dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi; BOTAŞ'ın doğal gaz alım kontratlarının bir kısmının özel sektöre devredilmesi ve doğal gaz piyasasında yeni oyuncuların da kapsayan şebekeye erişim kurallarının belirlenmesi gibi konular rekabetçi açıdan olumlu gelişmeler olarak öne çıksa da enerji piyasalarda amaçlanan rekabetin ortaya çıkabilmesi için katedilmesi gereken uzun bir yol vardır.

4646 sayılı Kanun ile serbestleşmenin temelleri atılmış ve teorik olarak Türkiye gaz piyasası rekabete açılmışsa da uygulamada amaçlanan düzeyin gerisinde kalınmıştır. 2005 yılında dünyada ilk kez gerçekleştirilen “kontrat devri” ihalesine rağmen bugün doğal gazın az bir kısmı (yaklaşık %11) özel sektör tarafından tedarik edilmektedir. Bu aşamada hem iletim sistem işletmecisi hem de ithalatçı olan BOTAŞ'ın piyasadaki hareketleri, özellikle hakim durumunu kötüye kullanması olarak nitelendirilebilecek davranışlardan kaçınması büyük önem arz etmektedir.

4628 sayılı Kanunun ardından, 2004 yılında YPK kararı ile kabul edilen Strateji Belgesi elektrik piyasasında serbestleştirme ve özelleştirme işlemlerinde bir yol

haritası olması açısından önem arz etmiş fakat 2009 yılına gelindiğinde gerçekleştirilemeyen hedeflerin tekrar gözden geçirilmesi ve özelleştirme takviminin yeniden oluşturulması gereği doğmuştur.

Avrupa Birliği (AB)'nde ise ortak bir enerji politikası oluşturma çabaları devam etmektedir. Bir yandan üye ülkelerin uzun dönem enerji arz güvenliğinin sağlanması için çeşitli çalışmalar yapılmakta, diğer yandan ise enerji piyasalarında rekabetin sağlanabilmesi için bazı yapısal değişikliklere gidilmektedir.

AB'ye üyelik sürecinde olan Türkiye'nin hem AB enerji acquis'ine uyumu, hem de enerji piyasalarını rekabetçi kılabilmek için bazı yeni düzenlemeler ve Kanun değişiklikleri gerekmektedir.

I. Giriş

1980'li yıllardan bugüne dek onlarca ülke, enerji sektörlerinde serbestleşme ve özelleştirme çalışmaları başlatmıştır. Sektördeki yapısal değişiklikler son yıllarda iyice hızlanmıştır ve şimdi evrensel bir olgu olmuştur. Enerjinin de dahil olduğu şebeke sektörlerinde özelleştirmeden beklenen faydalar arasında ilk akla gelenler, rekabetin artması sonucunda etkinliğin sağlanması ve gerekli altyapı yatırımlarının özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi ile kalitenin artmasıdır.

2001 yılında yürürlüğe giren hem 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (4628 sayılı Kanun) hem de 4646 sayılı Doğal Gaz Kanunu (4646 sayılı Kanun) mali açıdan güçlü ve şeffaf, aynı zamanda da rekabetçi bir piyasa modeli amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için elektrik ve doğal gaz piyasalarında serbestleştirme öngörülmüştür.

Buna rağmen anılan Kanunların yürürlüğe girmesinin ardından geçen sekiz senelik süre sonunda, söz konusu piyasaların serbestleştirilmesi ve rekabete açılması hususunda amaçlanan noktaya gelinememiştir.

II. 4628 ve 4646 Sayılı Kanunlar ile Hedeflenen Serbestleşme, Özelleştirme ve Mevcut Durumda Hedeflerin Ne Kadarına Ulaşıldığı

4646 sayılı Kanun ile doğal gaz piyasasında hedeflenen serbestleşme ve rekabete açılma bir takvime bağlanmıştır (Bkz. Tablo 1). Kanunların yürürlüğe girmesinin sonra geçen sekiz senenin ardından, bir dizi konuda hedef yılı olan 2009 yılının ikinci yarısına gelindiğinde, hedeflerin ne kadarına ulaşıldığı, ne kadarına ulaşılamadığı ve bundan sonraki serbestleşme sürecinde hangi konuların revize edilmesi gerektiği önem arz etmektedir.

Tablo 1: 4646 Sayılı Kanun ile Serbestleşme ve Rekabet Unsurlarına İlişkin Hedeflenen Takvim

YILLAR			2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
4646 S.K. Yürürlüğe Girmesi														
Hazırlık Dönemi														
Ayrıştırma Zorunluluğu	Muhasebe	Dağıtım Şirketleri												
	Ayrıştırması	BOTAŞ												
	Hukuki Ayrıştırma	BOTAŞ												
BOTAŞ'ın Gaz Devirleri														
Özelleştirme	Dağıtım Bölgelerinin Özelleştirilmesi	Bursagaz & Eskişehirgaz												
		Belediyelerce İşletilen (İZGAZ, İGDAŞ)												
		--- İstisna: Başkentgaz												
	BOTAŞ'ın İthalat ve İletim Dışında Kalan Faaliyetlerinin Özelleştirilmesi													

Rekabetçi ağ endüstrileri açısından önemli bir kavram olan “ayrıştırma”, 4646 sayılı Kanun içinde de sıkça yer almaktadır. Enerji piyasalarında ayrıştırma, entegre yapının dikey olarak ayrıştırılması anlamına gelmektedir. Ayrıştırma, aynı piyasadaki şirketler arasında ayrımcılık yapılmasını ve farklı piyasadaki şirketler arasındaki çapraz sübvansiyonu engellediği; doğru bilgiye ulaşmayı kolaylaştırdığı; regülasyonun etkinliğini artırdığı için rekabetin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Her ne kadar rekabet kanunları ayrımcılık konusunda yaptırımlar

uygulasa da, dikey ayrıştırma, ex-ante olarak şebeke tekellerinin rekabeti bozma dürtü ve yeteneklerini sınırlandırmak amacı gütmektedir.

4646 sayılı Kanun ile BOTAŞ yürütmekte olduğu doğal piyasası faaliyetlerine ilişkin – en basit ayrıştırma modeli olan- muhasebe ayrıştırmasını en geç hazırlık döneminin bitiminden itibaren bir yıl içerisinde gerçekleştirmekle yükümlü tutulmuştur.

Aynı şekilde 4646 sayılı Kanun’da mevcut dağıtım şirketlerinin de 1.1.2002 tarihine kadar dağıtım ve satış faaliyetlerini muhasebe ayrıştırmasına tabi tutması zorunlu kılınmaktadır. Ayrıca tüm dağıtım şirketleri farklı bölgelerdeki dağıtım faaliyetlerini ayrı tüzel kişilikler altında yürütmek zorundadır. Rekabet Kurulu, ayrıştırma işlemini bir adım öteye götürerek Ekim 2007’de Başkent Doğal Gaz Dağıtım A.Ş.’nin ve Mayıs 2008’de de İzmit Gaz Dağıtım Sanayi ve Ticaret A.Ş.’nin özelleştirilmelerine ilişkin olarak doğal gaz dağıtım faaliyetinin, rekabetin tesisi bakımından diğer tüm piyasa faaliyetlerinden hukuki olarak ayrıştırılması gerektiğini belirtmiş ve bu şart ihale şartnamelerinde yer alarak uygulanmaya başlamıştır.

BOTAŞ’ın yeniden yapılandırılarak hukuki olarak faaliyetlerinin ayrıştırılması için ise 4646 sayılı Kanun’da 2009 yılına kadar süre tanınmaktadır. Söz konusu ayrıştırmanın ardından iki yıl içerisinde BOTAŞ’ın iletim ve ithalat dışında kalan faaliyetlerinin özelleştirilmesi de takvime bağlanmıştır. 2009 yılına geldiğinizde BOTAŞ’ın hukuki ayrıştırmaya tabi tutularak yeniden yapılandırılması konusunda herhangi bir gelişme yaşanmamıştır, dolayısıyla bu konuda takvimin gerisinde kalınmıştır.

BOTAŞ’a 4646 sayılı Kanun ile getirilen bir diğer önemli yükümlülük ise her yıl %10’dan az olmamak kaydıyla 2009 yılına kadar toplam yıllık ithalat miktarı yıllık ulusal tüketimin %20’sine düşene kadar, mevcut doğal gaz alım/satım sözleşmelerini devretmesidir. BOTAŞ’ın ithalat pazar payının %20’ye indirilmesi yoluyla piyasaya yeni ithalat şirketlerinin girmesi ve doğal gaz piyasasında üst pazarda rekabetin oluşması amaçlanmıştır. Bu amaçla, 2005 yılının Kasım ayında ihale düzenlenmiş ve dört şirket BOTAŞ’ın 1998 yılında Gazprom Export ile imzalamış olduğu doğal gaz alım kontratını kısmi olarak devralmaya hak kazanmıştır. Fiili devirlerin ardından bu şirketler 2009 yılının Nisan ayına kadar faaliyete geçmişlerdir. Bu devirlere konu

şirketlerin doğal gaz piyasasında faaliyete geçmeleri ile 2009 yılı Nisan ayı itibariyle ithalat pazarının %11'lik bir kısmı serbestleşmiş ve BOTAŞ'ın ithalat pazar payı %90'nın biraz altına düşmüştür. Söz konusu pazar payı, piyasanın özel sektör katılımına açılması açısından iyi bir başlangıç olmakla birlikte, 4646 sayılı Kanun ile öngörülen BOTAŞ'ın pazar payını 2009'a kadar %20'ye düşürme hedefi yanında çok küçük kalmaktadır.

Toptan satış pazarına ilişkin 2009 yılı sonu itibariyle tahmini satış miktarları ve pazar payları Tablo 2'de görölmektedir. Yerli üretimin çok kısıtlı olması nedeniyle BOTAŞ toptan satış pazarında da bu yıl sonunda hakim durumunu koruyacaktır.

Tablo 2: Türkiye Doğal Gaz Toptan Satış Piyasasında Tahmini Satış Miktarları ve Pazar Payları (2009)

	Tahmini Miktar (milyon m ³)	Tahmini Pazar Payı (%)
BOTAŞ	30.000	% 85.7
Shell	250	% 0.7
Bosphorus	750	% 2.1
Enerco	2.500	% 7.1
Avrasya	500	% 1.4
Yerli Üretim	1.000	% 2.9
Toplam	35.000	%100

2009 yılı açısından en fazla gelişimin ve değişimin yaşandığı pazarların başında doğal gaz dağıtım pazarı gelmektedir.. Bu pazarda 2009 yılında elliden fazla yeni dağıtım bölgesine lisans verilmiştir. Mevcut dağıtım bölgelerinden ise, BOTAŞ'ın elinde bulunan Bursagaz ve Esgaz'ın 2004 yılında özelleştirilmesinin ardından, gözler 4646 sayılı Kanunda özelleştirilmeleri öngörülen belediyelerce işletilen üç doğal gaz bölgesine çevrilmiştir. Bunlardan İzgaz'ın özelleştirme işlemleri tamamlanarak 2009 yılı başında GDF Suez'e devri gerçekleşmiştir. Diğer iki belediye mülkiyetinde olan Başkentgaz ve İgdaş halen özelleştirilmemiştir.

¹ 29.1.2009 tarihli EPDK Kurul kararında 2009 sonu itibariyle toplam doğal gaz tüketim miktarının 35 milyar m³ olacağı tahmin edilmektedir.

2007 yılında yapılan bir değişiklik ile Başkentgaz'ın özelleştirilmesine ilişkin 4646 sayılı Kanun'a münhasır bir bent eklenmiş ve Başkentgaz'ın iki yıl içerisinde Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından, eğer bu gerçekleştiremezse zelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından özelleştirilmesini öngörmüştür. İhaleye çıkılmış ve geçerli teklifler gelmiş olmasına rağmen Başkentgaz'ın özelleştirilmesi tamamlanamamış, bu yüzden 12.6.2009 itibariyle zelleştirme yetkisi zelleştirme İdaresi Başkanlığı'na geçmiştir.

Elektrik piyasasına bakıldığında ise, 4628 sayılı Kanun Türkiye elektrik piyasasında gerçekleştirilecek serbestleşme ve zelleştirme işlemlerinin ana çerçevesini çizmekte, 17.3.2004 tarihli Yüksek Planlama Kurulu kararı ile kabul edilen "Elektrik Sektörü Reformu ve zelleştirme Strateji Belgesi (Strateji Belgesi)" ise elektrik piyasasında gerçekleştirilecek özelleştirmelere ilişkin stratejilerin ana hatlarını belirlemektedir.

Strateji Belgesi ile dağıtım şebekesi coğrafi yakınlık, yönetimsel yapı, enerji talebi ve diğer teknik/mali etkenler dikkate alınarak yirmibir dağıtım bölgesine bölünmüştür. Strateji Belgesinde dağıtım özelleştirmelerine öncelik verilmiş ve 2006 sonunda tüm elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi hedeflenmiştir. Özel sektör tarafından işletilen Kayseri Elektrik Dağıtım A.ř. dışında kalan ve TEDAş'ın mülkiyetinde olan yirmi bölge zelleştirme kapsamına alınmış ve şu ana kadar dört tanesi (Başkent, Meram, Aras ve Sakarya) zelleştirilmiştir.

Üretim varlıklarının özelleştirilmesi sürecinde ise 2006 yılı ortalarına kadar kamunun elindeki üretim tesislerinin portföyler halinde gruplanarak özelleştirilmeye başlanması öngörülmüştür. Tablo 3'te de görüleceği üzere, planlanan üretim özelleştirmeleri gerçekleştirilememiştir ve halen Türkiye'de tüketilen elektriğin yarısına yakını kamu tarafından üretilmektedir.

Tablo 3: Kuruluşlar Bazında Türkiye Elektrik Enerjisi Üretimi (2007, GWh, %)

KURULUŞLAR	(GWh)	(%)
EÜAŞ	73.839,2	38.86
EÜAŞ'A Bağlı Ortaklık Santralleri	18.488,2	9.73
Ankara Doğal Elektrik (Özelleştirildi.)	215,9	0.11
İşletme Hakkı Devredilen Santraller	4.267,5	2.25
Mobil Santraller	797,3	0.42
Yap İşlet Santralleri	44.970,5	23.67
Yap İşlet Devret Santralleri	14.255,7	7.50
Serbest Üretim Şirketleri	19.398,6	10.21
Otoprodüktör Santralleri	15.325,4	8.07
TÜRKİYE ÜRETİM TOPLAMI	191.558,1	100.82
Dış Alım	864,3	0.45
Üretim+Dış Alım	192.422,5	101.27
Dış Satım	2.422,2	1.27
TÜRKİYE TÜKETİM TOPLAMI	190.000,3	100.00

Kaynak: TEİAŞ

4628 sayılı Kanun ile ilk başta maliyet bazlı tarifeler öngörülmüş olsa da, önce Strateji Belgesi ile daha sonra da 2006 ve 2008 yıllarında 4646 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikler ile dağıtım bölgeleri arasında kayıp kaçak oranlarında büyük farklılıklar olmasından dolayı tüketicilerin korunması amacıyla geçiş dönemi sonuna kadar (31.12.2012) "ulusal tarife" uygulanması getirilmiştir.

Temmuz 2005'te TEDAŞ'ın özelleştirilmesine ilişkin görüşünde Rekabet Kurulu, elektrik dağıtım faaliyetinin diğer piyasa faaliyetlerinden hukuki olarak ayrıştırılması koşulunu getirmiştir. Yine 2008 Mayıs ayında Aydem Güneybatı Anadolu Enerji Sanayi ve Tic. A.Ş.'ye Aydın-Denizli-Muğla bölgesinin elektrik dağıtım hakkı, yukarıdaki Rekabet Kurulu görüşüne uygun olarak, Aydem'in geçiş dönemi sonrasında hukuki ayrıştırmayı yapacağına dair verdiği taahhüt çerçevesinde verilmiştir. 2008 Temmuz ayında 4628 sayılı Kanun'da bu kararlar yönünde yapılan bir değişiklik ile dağıtım şirketlerinin faaliyetlerinin 2013 yılı başından itibaren hukuki ayrıştırmaya tabi tutulması, yani dağıtım şirketlerinin, üretim ve perakende satış

faaliyetlerini ayrı tüzel kişilikler altında yapılandırmaları gerekmektedir. Yine benzer şekilde BAŞKENT, MERAM, SEDAŞ ve ARAS elektrik dağıtım varlıklarına ilişkin özelleştirme dosyalarında da hukuki ayrıştırma şartına bağlı olarak izin verilmiştir².

IV. Avrupa Birliği Enerji Piyasalarında Son Yıllarda Yaşanan Serbestleşme ve Rekabet Konuları

Avrupa Komisyonu'nda 2003 yılında kabul edilen elektrik ve gaz direktifleri, enerji piyasalarının serbestleştirilmesini hızlandırmak amacıyla üye ülkelere bir dizi kurallar getirmektedir. Temmuz 2004 itibariyle hanehalkı dışındaki tüm tüketicilerin, Temmuz 2007 itibariyle ise tüm tüketicilerin “serbest tüketici” kategorisine geçmelerini enerji piyasasının rekabete tam olarak açılmasını öngörmektedir. Buna ek olarak diğer ana kurallar, bağımsız ulusal düzenleyici kurumların oluşturulmasını, regüle edilen üçüncü şahıs erişimini ve entegre şirketlerin hukuki, fonksiyonel ve muhasebe olarak ayrıştırılmasını içermektedir.

Şu sıralar Komisyon'da, 90'ların ikinci yarısında ve daha sonra 2003 yılında getirilen düzenlemelerin ardından geldiği için “üçüncü serbestleşme paketi” olarak adlandırılan ve politikalarda önemli değişiklikler içeren enerji paketi taslağı tartışılmaktadır. 19.9.2007 tarihinde kamuoyuna duyurulan bu taslak enerji sektörlerinde rekabetin sağlanması için farklı tedbirler getirmektedir.

Dikey entegre şirketlere getirilmesi düşünülen ve gittikçe ağırlaştırılan ayrıştırma koşulları bu tedbirler arasındadır. Örneğin doğal tekel özelliği gösteren doğal gaz iletim sisteminin üretim/arz piyasalarından kati suretle ayrıştırılması önerilmektedir. Bunun için üç yöntem sunulmaktadır. İlk yöntem, iletim ile üretim/arz faaliyeti gösteren enerji şirketlerinin mülkiyet ayrıştırmasına tabi tutulmasını yani söz konusu

² Rekabet Kurulu'nun önceki uygulamasında elektrik üretimine ilişkin Pazar tanımı “elektrik üretimi ve satışı” şeklinde yapıldığı, yoğunlaşma değerlendirmelerinde ise enterkonnekte sistemi dikkate alarak, Türkiye'nin toplam kurulu gücünün tamamını bir pazar olarak belirlediği ve alt pazar tanımı yapmadığı anlaşılmaktadır. Ancak Başkent kararı ile birlikte Rekabet Kurumu elektrik üretimine ilişkin Pazar tanımında değişiklik yapılabileceğine dair sinyaller vermiştir. Bu anlamda Kurul sektörün dikey yapısı bütün olarak ele alındığında, sektörün ikili anlaşmalara dayalı rekabetçi bir yapıya kavuşturulmasının amaçlandığının görüldüğünü ifade etmiştir. Rekabet Kurulu, “Dengeleme Piyasası ve PMUM”, “dağıtım şirketlerine yapılan satışlar” ve “büyüklük, iletim hattına doğrudan bağlı olmak gibi” özellikler bakımından ayrı bir pazar tanımının yapıp yapılamayacağını tartışmış ancak ilgili dosyalar bakımından bunların sonuca etkili olmaması ve bunlardan bazılarının daha çok üretim özelleştirmeleri bakımından önem kazanacağını belirterek daha kapsamlı bir değerlendirme yapmamıştır

faaliyetlerin ayrı ellerde bulunmasını önermektedir. İkinci yöntem ise üretim/arz faaliyeti gösteren şirket ile iletim şirketinin hukuki olarak ayrıştırılmasını yani ayrı tüzel kişilikler altında yer almasını, buna ek olarak iletim şirketinin “bağımsız sistem operatörü” tarafından işletilmesini öngörmektedir. Söz konusu taslağa, büyük dikey entegre enerji şirketleri olan bazı üye ülkelerin karşı çıkması üzerine üçüncü bir yöntem olarak ise üretim/arz ve iletim arasında hukuki ayırtırmaya ek olarak “bağımsız iletim operatörü” ileri sürülmüştür.

Avrupa Komisyonu’nu bu kadar radikal bir değişikliğe götüren olay, Rekabet Genel Müdürlüğü’nün 2005 yılında başlayan ve 2007 yılı başında nihai sonuçları açıklanan rekabet soruşturmasıdır. Bu soruşturma sonucunda Avrupa Birliği enerji piyasalarında aşağıda yer alan ana problemlerin yaşandığı saptanmıştır:

- Yüksek yoğunlaşma oranları,
- Dikey kapama (vertical foreclosure),
- Pazar entegrasyonu,
- Şeffaflığın olmaması,
- Rekabet koşullarında belirlenmeyen fiyat oluşumu.

Yüksek yoğunlaşma oranına sahip yerleşik şirketler pazar güçlerini kullanmakta ve piyasada fiyatları yükseltebilmektedirler. Yerleşik şirketlerin dikey entegre yapıda olması ve uzun dönemli anlaşmalar yapmaları durumunda piyasaya yeni şirketlerin giriş yapması daha da zorlaşmaktadır. Piyasada şeffaflığın olmaması, arzu edilen pazar entegrasyonuna ulaşılmamış olması ve fiyatların (özellikle doğal gaz fiyatlarının) rekabetçi koşullarda değil de uzun dönem anlaşmalarla belirlenmesi de Avrupa Birliği enerji piyasalarında yeterince rekabetin sağlanamamasına yol açmaktadır.

Yukarıda sayılan ana sektör sorunlarına ek olarak bazı enerji şirketlerinin rekabeti bozucu davranışları da Avrupa Komisyonu tarafından izlenmektedir. Bu yılın Temmuz ayında, Avrupa Komisyonu, Alman enerji şirketi E.ON AG ve Fransız enerji şirketi GDF Suez’e, 1975 yılında Rus gazını ülkelere taşımak için ortak inşa ettikleri MEGAL boruhattı yoluyla pazar paylaşımı yaptıkları ve dolayısıyla Avrupa Topluluğu

Antlaşması'nın 81. maddesine aykırı davranış sergiledikleri gerekçesiyle toplam 1,106 milyar Euroluk ceza kesmiştir.

V. Sonuç ve Öneriler

Elektrik ve doğal gaz piyasalarında gerçek rekabetin ortaya çıkabilmesi için piyasa modelinin her aşamasının iyi tasarlanması ve rekabetçi unsurların birbiri ile bağlantısı çok önemlidir. Örneğin serbest tüketici limitlerinin düşürülmesi ve hatta nihai olarak tüm tüketicilerin serbest tüketici kategorisine geçmesi tek başına rekabetçi bir piyasanın oluşmasına katkıda bulunmamaktadır. Serbest tüketici mekanizmasının etkin bir şekilde işleyebilmesi için perakende satış ve toptan satış piyasalarının gelişmiş olması gereklidir. Türkiye'de hem elektrik hem de doğal gaz piyasalarında üst pazarlarda halen etkin bir rekabetten bahsedemediğimiz için serbest tüketici limitlerinin azaltılması rekabetçi bir etki doğurmamaktadır. Bu yüzden, toptan satış ve perakende satış pazarlarının en kısa zamanda daha rekabetçi bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

Elektrik piyasasında üretim özelleştirmelerinin hızlandırılması ve kamunun payının azaltılması, özel sektör şirketlerinin lisans alarak yeni üretim tesisleri kurmaları piyasanın gerçek anlamda rekabete açılabilmesi için gereklidir. Bu yolla piyasada faaliyet gösteren toptan satış şirketleri artacak ve serbest tüketicilerin tedarik seçenekleri çoğalacaktır.

Elektrik piyasasında uygulanan "ulusal tarife" çapraz sübvansiyon içeren ve rekabeti bozan bir uygulama olmasına rağmen farklı bölgelerdeki tüketicilerin kayıp/kaçak oranlarındaki büyük farklılıklardan dolayı mağdur olmaması için geçiş dönemi boyunca ulusal tarifenin uygulanması makul olacaktır. Ancak 2013 yılına kadar bölgelerdeki kayıp/kaçak oranlarının düşürülmesi ve sonrasında maliyet bazlı tarifeye geçilmesi rekabetçi bir piyasa oluşturulabilmesi için gereklidir.

Yine geçiş dönemi sonrasında fiiliyata geçmesi planlanan elektrik dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin hukuki olarak ayrıştırılması da piyasadaki rekabet, şeffaflığın sağlanması ve çapraz sübvansiyonların engellenmesi açısından ertelenmeden uygulanması gereken bir uygulamadır.

Türkiye doğal gaz piyasasına baktığımızda ithalat ve toptan satış gibi üst pazarların rekabete açılması konusunda ilk girişimler yapılmış olmasına rağmen 4646 sayılı Kanun ile hedeflenen düzeyde olmamıştır. BOTAŞ her ne kadar alt pazarda (dağıtım pazarı) faaliyet göstermiyor olsa da üst pazarda (toptan satış) hakim durumunu biraz azalan pazar payına rağmen korumaktadır. Piyasanın çapraz sübvansiyondan arınmış ve daha şeffaf olabilmesi için öncelikle BOTAŞ'ın faaliyetlerinin hukuki olarak ayrıştırılması gerekmektedir.

Ayrıca daha rekabetçi bir doğal gaz piyasasının oluşturulabilmesi için makul bir süre zarfında (örneğin BOTAŞ'ın al-ya da-öde yükümlülükleri ve ulusal talep arasındaki denge kurulduktan sonra) piyasaya yeni girişlerin yaşanabilmesi için, BOTAŞ dışındaki şirketlerin, BOTAŞ'ın doğal gaz alım kontratı olan ülkelerden alım yapmasının önündeki kısıt kaldırılmalıdır.

Mevcut durumda 4646 sayılı Kanun ile planlanan 2009 yılına kadar BOTAŞ'ın pazar payının % 20'ye indirilmesi hedefine ulaşamamıştır. Zaten doğal gaz piyasasında yıllardır sektör know-how'ı olan hakim durumdaki şirketin pazar payının %20'ye indirilmesi doğal gazda neredeyse tamamen ithalata bağımlı olan ülkemiz için faydalı olmayacaktır. 4646 sayılı Kanun'da yapılacak değişiklik ile bu oranın revize edilmesi (örneğin %40-%50) ve uygun metotlarla (miktar devri, süresi dolan kontratların BOTAŞ tarafından yenilenmemesi, vb) BOTAŞ'ın şu anda çok yüksek olan pazar payının azaltılması yerinde olacaktır. Eğer söz konusu kanun değişikliği yapılırsa, eşitler arasında ayrımcılık olmaması açısından, diğer ithalat şirketlerinin pazar pay sınırları da aynı şekilde revize edilmelidir.